

Jongvee en droge koeien

Goed management van risicomomenten is een succesfactor voor gezond jongvee en droge koeien.

Hoe zie je van tevoren dat een koe ziek wordt? Dit doel bereik je door naar de juiste dingen te kijken, bij de juiste dieren, op de juiste momenten. Maak minstens twee keer per dag een controleronde om in rust alle dieren te bekijken. Met gerichte aandacht voor risicogroepen en risicomomenten.

In risicogroepen en op risicomomenten ontstaan de meeste problemen. Daár moet je dus extra alert zijn. Droge koeien en jongvee zijn voorbeelden van risicogroepen. Dit komt doordat ze veel risicomomenten doormaken én doordat deze dieren op te veel bedrijven te weinig zorg krijgen. En dat is vreemd, want de toekomstige productie hangt van deze dieren af.

Universeel of bedrijfsspecifiek
Bepaalde risicomomenten gelden voor alle jongvee, andere zijn specifiek voor het bedrijf. Universele risicomomenten zet je snel op een rij: geboorte, eerste levensdagen, ziekteuitbraken bij kalveren, verhoeken, spenen, rantsoenverandering, mengen van koppels, sommige weertypen en weersomslagen, andere verzorger, transport, en zo zijn er nog wel enkele te noemen.

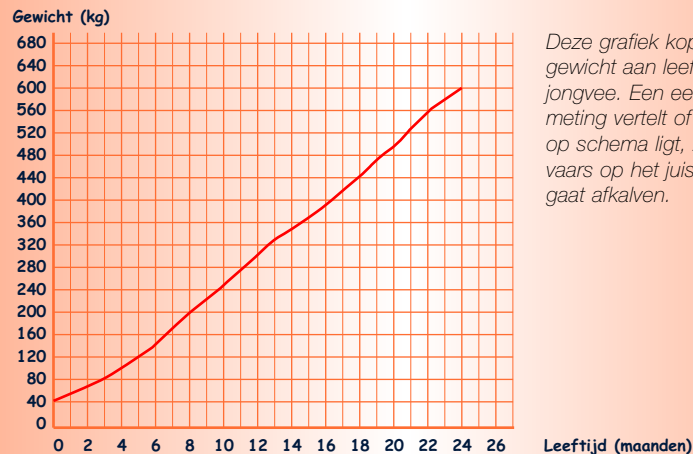
Bedrijfsspecifieke risicomomenten komen aan het licht tijdens een rondgang langs de dieren, met een gelijktijdige bespreking van de manier van werken. Risico's zijn te vermijden door een goed risicomanagement en het veiligstellen van de succesfactoren van een bedrijf.

Groei en ontwikkeling

Bij het meten van de groeicurve van jonge dieren komt nuttige informatie boven tafel. Tegenvallende groei wijst op een risicoperiode. Spreiding binnen leeftijdsgroepen duidt op grote verschillen in voeropname of zijn restverschijnselen van ziekte. Vallen de gewichten tegen? Dan hebben de betreffende dieren ooit een periode van slechte groei doorgemaakt.

Combineer het meten van de groei

Opfokschema HF-jongvee afkalven op 24 maanden

Deze grafiek koppelt gewicht aan leeftijd van het jongvee. Een eenmalige meting vertelt of de groei op schema ligt, zodat elke vaars op het juiste gewicht gaat afkalven.

met een conditiescore. Een te vet dier met een goede borstomvang kan immers nog steeds te klein zijn om te insemineren.

In hun eerste levensjaar zijn runderen vatbaar voor infectie met para-tbc. Kalveren mogen dus geen mest opnemen van ouder vee, want dit is samen met melk de besmettingsbron. Voer in een voerbak kan moeilijk in contact komen met mest, voer op de grond gemakkelijk.

Voor de meeste rassen en bedrijven geldt:

- 45 procent van het volwassen gewicht: de puberteit vangt aan.
- 55 procent van het volwassen gewicht: het beste moment om drachtig te worden.
- 85 procent van het volwassen gewicht: het gewenste gewicht om af te kalven.

Meting van de borstomvang geeft een redelijke schatting van het lichaamsgewicht. Als je dit herhaaldelijk doet (minstens twee keer per jaar) krijg je een goed beeld van de groei van de kalveren en de periodes waarin de groei tegenvalt.

Eerste levensdagen

De eerste dagen in een eenlingbox zijn een intensief moment voor het pasgeboren kalf. Zorg voor voldoende biest: minstens vijf liter op de eerste dag, waarvan de helft binnen twaalf uur. Dit en een schone, comfortabele opvang bepalen voor een groot deel het succes van de eerste levensmaand. De volgende koesignalen zijn goede meetpunten voor de kwaliteit van de verzorging van nuchtere kalveren:

- het aantal diarreegevallen;
- sterfte (noteer de levensdag);
- het aantal ontstoken navels;
- groei en voeropname.

Ander vee is een besmettingsbron voor het jonge kalf. Met iglo's zijn contacten tussen kalveren eenvoudig te voorkomen. Iglo en bodem moeten goed schoon zijn. Werk met schone materialen en werk van jong naar oud.

Controleer de navels bijvoorbeeld elke maandag en donderdag. De streng in de navelplooi moet soepel, dun en niet pijnlijk zijn. Het kalf toont pijn door met de poten te stampen en door ontwijkreacties.

Veehandelaren controleren als automatische de navel van een kalf. Ze doen dit niet voor niets. Een ontstoken navel tast de weerstand aan en kan voor veel ellende zorgen.

Deze kalveren liggen in een schoon, fris hok, met een dik pak schoon stro. Ze krijgen onbeperkt lekker hooi, krachtvoer en water. Wel kan een ziekte zich hier snel verspreiden door de nauwe contacten.

Veranderingen

Tijdens risicomomenten moet u negatieve gevolgen voor de dieren vermijden. Dit kunt u onder meer realiseren door alle veranderingen zo geleidelijk mogelijk door te voeren. En combineer geen veranderingen, zoals verhoeken en spenen, maar spreid ze juist.

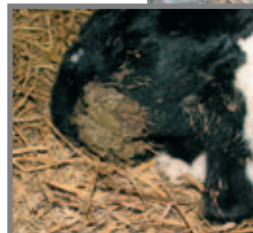
Veranderingen doen zich in allerlei vormen voor: op sociaal vlak, in voeding, verzorging, huisvesting en in klimaat. Het eerste waar een kalf mee te maken krijgt, is meestal de overgang van eenlingbox naar groepshok. Na een tweede keer verhoeken komt een grote ommekeer in haar leven: ze krijgt geen melk meer. Vanaf dat moment bestaat haar leven uit regelmatig verhoeken en rantsoenveranderingen, waarbij elke verandering een risico in zich draagt.

Tijdstippen van belangrijkste diarreevormen

- *E. coli*: de eerste dagen.
- Cryptosporidiose: vanaf 5 dagen.
- Rota- of coronavirussen: 10 tot 14 dagen.
- Kleischijten/pensdrinken: 2 weken tot spenen.
- Coccidiose: vanaf 2 maanden.

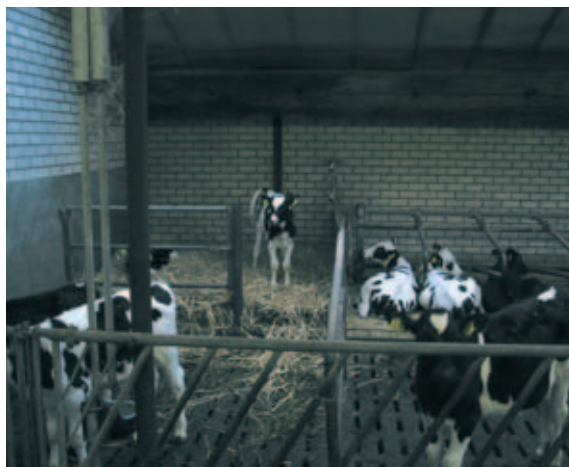

De slokdarmsleuf zorgt dat de melk direct naar de lebmaag gaat en niet in de pens komt. Voor een goede werking moet de melk van goede, constante kwaliteit zijn en moeten kalfjes volgens een vast ritueel te drinken krijgen. Onregelmatigheden vergroten de kans op diarree en pensdrinken.

De mest van een kleischijter/pensdrinker door rotting van de melk in de pens. Patiënten zijn mager en hebben een bolle hangbuik en dor haar.

Een oplossing voor een geleidelijke overgang van strohok naar roostervloer. Pas als een kalf zo'n zes maanden oud is, zijn de klauwen in staat om op betonnen roosters te lopen en is de warmtehuishouding goed genoeg om in (koude) ligboxen te liggen. Er zijn speciale kalverroosters.

Glimmende kalveren met een bespierde rug en een goede buikvulling. De muur en de kalveren zijn schoon. Allemaal signalen van gezondheid en een goede groei.

Zoekplaatje Wat zie je, hoe komt dit en wat zou je doen?

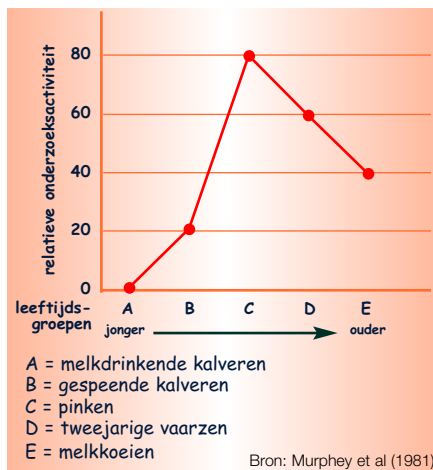

De kleinste kalveren zijn mager en hebben weinig bulkvulling. Zij worden van het voer verjaagd door de grote kalveren. Oplossing: voorkom overbezetting, zorg voor voldoende vreetruimte en voor onbeperkt goed voer. Of scheid grote en kleine dieren.

Jonge dieren leren snel en gaan gemakkelijk op onderzoek uit. Als hun groep bijvoorbeeld een aantal keren van samenstelling wisselt, leren ze zich snel in een nieuwe groep in te passen.

Relatief onderzoeksgedrag van diverse leeftijdsgroepen runderen.

Uit deze figuur blijkt dat de pinken het meest leergierig zijn. Zij vertonen van alle leeftijdsgroepen het meeste onderzoeksactiviteit.

Lerende koeien

Net als andere dieren leren runderen via negatieve beloning (straf) en positieve beloning. Lekker voer, zoals krachtvoer, is de beste beloning. Ze zullen de krachtvoerbox daarom al snel kennen.

Er zijn twee soorten negatieve prikkels. Allereerst pijn. Een koe brengt pijn in verband met de situatie waarin ze op dat moment verkeert. Een pijnlijke injectie maakt haar bang voor degene die haar inspuist en voor de plaats waar ze is ingespoten. Pijn door uitglieden bij een drinkbak zorgt voor een dremmel om weer naar die drinkbak toe te gaan.

De andere negatieve beloning loopt via de darmen. Deze heeft een langere terugkoppelingstijd en blijft lang in het geheugen aanwezig. Via dit mechanisme leert de koe giftige planten en ziekmakend voer te herkennen en te vermijden. Koeien hebben dus een olifantengeheugen voor negatieve ervaringen met bijvoorbeeld slecht kuilvoer.

Een conditiescore is essentieel om de voeding af te stemmen op de dieren. Na de puberteit neemt het risico op vervetting sterk toe. Deze vaars heeft een conditiescore van 4 (ideaal is 3,5). Haar pens is goed gevuld: score 4.

Jongvee-opfok

Jongvee-opfok dient om een vaars te produceren die in alle opzichten klaar is voor een langdurig productief leven als melkkoe. Ze moet hiertoe voldoende ontwikkeld zijn. Als ze nog veel moet groeien in haar eerste en tweede lactatie, staat ze laag in de rangorde en geeft ze minder melk. De schofthoogte van een HF-vaars mag in deze periode niet meer dan drie centimeter toenemen.

Bovendien moet de vaars een goede conditie hebben en sterke klauwen. Aan het begin van de lactatie staat haar klauwgezondheid zwaar onder druk. Het lijkt gunstig om de vaars al enkele maanden voor afkalven in contact te brengen met de mest van volwassen koeien, om afweer op te bouwen. Dit zorgt ook voor betere biest, met meer specifieke antistoffen.

Introduceer de vaars zes tot acht weken voor het afkalven in de koppel. Dit is het moment voor contact met het melkvee. Breng bij voorkeur enkele vaarzen tegelijkertijd bij een koppel droge koeien met ongeveer dezelfde kalfdatum.

Op veel bedrijven hebben pinken en vaarzen al stinkpootinfecties. Goede controle, inclusief een poot- en klauwscore, geeft informatie over de ernst van de aandoeningen. Eerste maatregel: voetbaden. Op deze foto zijn de roosters bij de vaarzen opgeruimd voor meer houvast.

Om een pens met een grote inhoud te ontwikkelen moet het kalf zijn leven lang veel ruwvoer opnemen. Smakelijkheid en beschikbaarheid van voer zijn dus van belang. Mest en pens- en buikvulling geven hierover dagelijks informatie.

Jongvee moet je verplaatsen voordat de ligboxen of het voerhek te klein worden. Deze boxen zijn wel mooi schoon en ingestrooid, maar te klein.

Droogstand

De droogstand is als een vakantie. In de eerste dagen is er stress vanwege de verandering en de ontwenning van het werk (melkgeven). Vervolgens komt er een periode van rust en genieten. En aan het eind moet de koe weer helemaal klaar zijn voor een jaar gezond hard werken. Maar er zijn twee grote verschillen. De koe maakt een ingrijpende gebeurtenis mee: de geboorte van haar kalf. En vervolgens moet haar stofwisseling op de dag van afkalven direct op volle kracht werken.

Hiermee vormt de periode rondom afkalven het grootste risicomoment in het leven van een koe. Alleen met een goede voorbereiding en met uitstekende zorg zal het dier deze transitieperiode probleemloos doorstaan. Investeren in een optimale droogstand betaalt zich terug door minder problemen en een hogere productie in de erop volgende lactatie.

Een droogstandsrantsoen moet uitgebalanceerd zijn (raadpleeg de voedernormtabelletten). Vervolgens is opname van belang, dus smakelijkheid en beschikbaarheid van het voer. Bezettingsgraad, luchtverversing, warmte en beschikbaarheid van schoon drinkwater beïnvloeden de voeropname en mate van stress.

Droge koeien mogen niet of nauwelijks in conditie toenemen, maximaal 0,25 punt. Maar ze moeten wel zo veel mogelijk vreten om hun voeropnamecapaciteit op peil te houden. In conditie dalen mag zeker niet. Dit vereist dagelijks beoordeling van pensvulling, restvoer en mest. En een wekelijkse conditiescore.

Deze droge koeien zijn schoon en liggen ook mooi droog en schoon. Hun lig- en loopruimte is echter beperkt. Lichaamsbeweging werkt positief op de vitaliteit.

Droogzetten is stressvol, dus doe bij elke koe een intensieve controle. Overleg met deskundigen over de juiste ingrepen. Bijvoorbeeld: wat te doen als de koe veel melk uitligt? Op de foto is het kwartier links-achter erg vol. Ontwikkelt zich een uierontsteking?

Haar droogstand van gemiddeld acht weken doorloopt de koe in twee groepen: de droogstandgroep (*far off*) en de overgangsgroep (*close up*). De droogstandgroep is de periode vanaf droogzetten tot drie weken voor afkalven. Dan gaat zij naar de overgangsgroep.

Droogstandgroep

Bij droogzetten geeft een koe niet meer dan vijftien liter per dag. Dit kun je beïnvloeden via de voeding. Zet het dier bij voorkeur in één keer droog en zorg voor een zeer hygiënische toediening van een antibioticumhoudende injectie in elk (leeggemolken) kwartier. Breng de koe vervolgens uit de melkkoppel, in de rustgroep. Hier krijgt ze een sober rantsoen, maar water moet altijd in overmaat aanwezig zijn.

Schone droge koeien zijn het teken van een goede hygiëne. Bij het scoren van de hygiëne kijk je naar de omgeving van de staart, uier en buik, en naar dijen en benen.

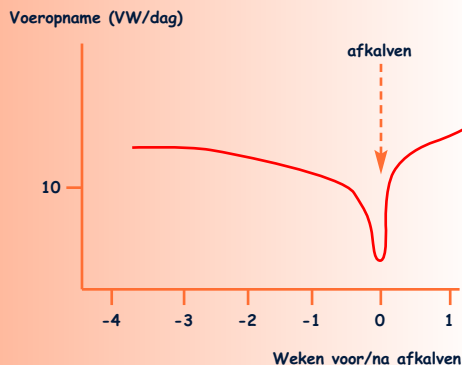

De transitieperiode

De transitieperiode duurt van drie weken voor afkalven tot drie weken daarna.

Begin van de transitieperiode	Controle
<ul style="list-style-type: none"> 🔧 Een conditiescore rond 3,5 🔧 Een maximale drogestofopname 🔧 Een goede mineralenbalans 🔧 Krachtige klauwen en poten 🔧 Een goede gezondheid 	<ul style="list-style-type: none"> Conditie scoren Pensvulling, voer wegen Bloed- en urine-onderzoek Poot-, klauw- en bewegingsscore Koe is alert, vlot en gretig
Tijdens de transitieperiode	Controle
<ul style="list-style-type: none"> 🔧 Optimaal rantsoen 🔧 Voortdurend smakelijk voer en water beschikbaar 🔧 Uitstekende hygiëne 🔧 Comfortabele ligboxen, ruime en frisse huisvesting 🔧 Minimale stress 🔧 Goede zorg en beheersing over de omstandigheden 	<ul style="list-style-type: none"> Rantsoenberekening, mest, ziektes, melkproductie Voeropnamegedrag, pensvulling, drinkbakcontrole Reinheid van koeien, omgeving Liggedrag, ruimte, klimaatmeting Beoordeling van veranderingen, voeropname en gedrag Bespreking van verzorging en risicomanagement

Voeropname rondom afkalven

De drogestofopname van de droge koe daalt geleidelijk tijdens de droogstand, voornamelijk doordat de baarmoeder steeds meer ruimte inneemt. Op de dag van het afkalven eet de koe niet veel. De oorzaak hiervan zijn het afkalfproces en alle bijkomende stress. Deze stress ontstaat uit sociale conflicten, huisvestingsfouten en voerverandering. Ernstige stress kan leiden tot meerdere dagen van onvoldoende vreten. De hoeveelheid drogestof die de koe vreet op de dag van afkalven is een goed meetpunt voor de kwaliteit van het droogstandmanagement. Hoe meer de koe dan eet, hoe krachtiger zij aan haar lactatie begint.

Gedurende de droogstand sluiten keratinepluggen de slotgaten van de spenen af. Deze pluggen vormen zich echter in de loop van enkele weken. Bij ongeveer tien procent van de koeien sluiten ze nooit volledig af. Dit betekent dat er continu risico is van uierinfecties bij droge koeien, met risicopieken kort na droogzetten en kort vóór afkalven.

De scheiding tussen de twee groepen droge koeien is hier goed te zien. Links de staat droogstandsgroep en rechts de overgangsgroep (de koe rechts is zichtbaar aan het opuiëren).

Overgangsgroep

Het duurt vier tot zes weken alvorens de pens zich volledig heeft aangepast aan een nieuw rantsoen. Dit is één reden om de koe vanaf drie weken voor afkalven al het rantsoen van de melkgevende koeien te verstrekken. Een andere reden is dat je hiermee een voerovergang rondom afkalven voorkomt.

Elke vorm van onrust, ongemak en stress is ongewenst tijdens de transitieperiode. Wat je kunt voorkomen, moet je voorkomen. Radicale veranderingen van huisvesting en voeding zijn niet wenselijk. Hetzelfde geldt voor sociale afzondering: de koe moet oogcontact houden met de koppel.

Introductie van nieuwe koeien in de opuiergroep leidt tot rangordeconflicten. Na één of twee dagen is de nieuwe rangorde ingesteld en de rust weergekeerd. Vermijd groepsverandering op dagen dat een koe moet afkalven, tenzij deze koe afgezonderd staat en geen last heeft van de strijd.

Een gezonde lactatie begint met een koe die gezond uit de droogstand komt. Deze koe staat vlak na afkalven gretig te vreten. Dát is een bijzonder goed signaal. Een koe moet blijven eten rondom afkalven.

Random afkalven

Het succes van het meest risicovolle moment in het jaar van een koe is afhankelijk van goed management door de veehouder. En wat is goed management?

De praktische invulling verschilt per bedrijf, maar de basis geldt voor alles en iedereen:

- Werk volgens standaardwerkwijzen: Bedrijfsspecifieke Manier van Werken.
- Stel doelen en controleer of je ze haalt.
- Verbeter de standaardwerkwijze als dit nodig blijkt.
- Controleer elk dier intensief.
- Grijp snel en effectief in.

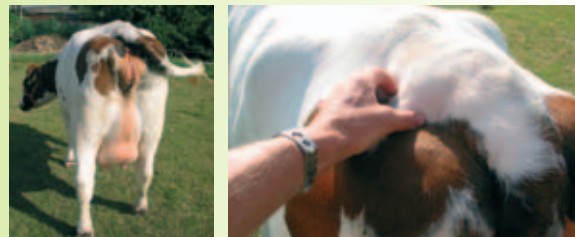
Koeien zonderen zich af om te kalven. In de koppel gaat dit vaak moeilijk, wat kan leiden tot onrust en stress. Afkalven in de koppel betekent bovendien minder hygiëne, slechtere controle mogelijkheden en minder beheersing over de omstandigheden. Kun je ingrijpen als het niet goed gaat? En wanneer grijp je in?

Voorbeelddoelstellingen voor succesvol afkalfmanagement

- 🔧 95% van de koeien kalft af in de afkalfhoek.
- 🔧 < 5% blijft langer dan acht uur aan de nageboorte staan.
- 🔧 < 10% gaat witvuilen.
- 🔧 < 5% kalfziekte (hypocalcemie).
- 🔧 < 5% kalversterfte binnen 24 uur.
- 🔧 < 5% lebmaagdraaiing.

Pas-afgekalfde koeien zijn zeer kwetsbaar. Je moet ze daarom minstens drie keer per dag goed controleren. Maatregelen hier toe verschillen per bedrijf, variërend van een potstal voor droge koeien, of opname van lichaamstemperatuur op vaste momenten, tot het duidelijk merken van verse koeien.

Afkalfsignalen

Het afkalven kondigt zich aan met het volschieten van de uier, het opuiëren. Vaak komt er ook zucht (= oedeem) in de uier. De kling groeit en verweekt. Als de bekkenbanden volledig verweekt zijn, kalft de koe meestal binnen 24 uur. Deze bindweefselstrengen lopen van de ruggengraat naar het zitbeen (zie foto). Een daling van de lichaamstemperatuur van 0,5 tot 1 graad Celsius betekent ook dat de koe binnen 24 uur kalft.